

Spelar kön någon roll när man arbetar som lärare i naturvetenskap eller disciplineras kvinnliga och manliga naturvetenskapslärare in i ett visst sätt att tänka? Under en stavgångstur funderar Eva Nyström på om kön har betydelse när man undervisar och på utbildning som inträdesbiljett till svensk identitet.

ETT TVÅ ETT TVÅ

EVA NYSTRÖM

Ett två ett två. Jag är på väg upp för den sega backen som ansluter till jogging-spåret. Behöver rensa hjärnan så att jag kan samla ihop mina tankar och komma igång med den där artikeln som jag har lovat att skriva. Det är verkligen hög tid. Snön har kommit men det går fortfarande bra att gå i spåret och det är bara ett par minusgrader. Jag stavar på. Ett två ett två. En kvinna kommer emot mig. Hon är också stavgångare. Jag möter hennes blick en kort stund. Hon ser ledsen ut. Ett två ett två...

Mina tankar landar hos kemiläraren, Mona, hon som berättat om hur hennes elever på naturvetarprogrammet fick skriva små texter om "den typiske kemiläraren". "Deras texter beskriver mig", sa hon. Hon kände igen sig och hon var inte ledsen för det för hon framstod som en duktig och kompetent kemilärare. Men sen ritade alla eleverna varsin bild på hur den typiske kemiläraren ser ut och då, då föreställde ingen bild henne. Alla bilderna på den typiske kemiläraren såg ut som män. "Det kändes ju som jag... Men det var inte jag", sa hon till mig. Ett två ett två...

"Det kändes så", sa hon. Det kändes. Var det inte de orden flera av de andra eleverna använde när vi pratade om vem som egentligen kan bli naturvetare? Den där Curt, till exempel, som sa något om att tjejer pluggar sig till det och lär sig utantill. Men att killar helt enkelt bara "glider förbi". "Jag vet inte om det är så",

erkände han. ”Nej, men det *känns* faktiskt lite så”, sa de andra killarna då. Så känns det! Ett två ett två...

Uppförsbacke! Ska det vara så här? Varför *är* det så här? Vi *gör* ju motstånd! Vi försöker synliggöra och arbeta för en förändring! Ett två ett två...

Mona och hennes kemilärarkollega Ester tror att det behövs fler kvinnliga fysiklärare. Utan dem blir det ingen förändring, säger de. Å andra sidan säger de

Disciplinerad till att tänka på ett visst sätt.

att det ju egentligen inte är så säkert att kvinnliga fysiklärare eller kemilärare är så *kvinnliga*. ”För att vi väl är *uppfosttrade* i det här naturvetenskapliga sättet att tänka. Uppfostrade sen tidigt. Eller om, eller man vet ju inte, ibland kan man undra om man är *född* på ett visst sätt, va!”, som Ester sa. Ett två ett två...

Disciplineringen. Disciplinerad till att tänka på ett visst sätt. Det talar eleverna mycket om också. Som den tjejen som sa att naturvetare måste lära sig att ”liksom tänka på en annan nivå.” Att man formas till naturvetare. Nästan uppfostras till det. Ett två ett två...

Men då kanske vi ändå inte är så olika? Kvinnliga och manliga naturvetare disciplineras till ett visst sätt att vara och tänka. Men Ester och Mona säger ju samtidigt något annat. De pratar om att olikheterna finns där mellan de manliga naturvetarlärarna och de kvinnliga. Och att det

är därför kvinnor behövs. För sättet att framföra undervisningen på, till exempel, är väldigt olika. För det är *väldigt* stor skillnad på en manlig och kvinnlig lärare när man pratar, säger de. Och också när man förklarar saker. Kvinnliga naturvetarlärare behövs *just därför* att de är kvinnor. Ett två ett två...

Hur kan man förstå allt detta? Å ena sidan blir kemilärarna positionerade utanför en naturvetenskaplig diskurs, det vill säga de ingår inte i gruppen ”riktiga” (manliga?) naturvetare. Å andra sidan kan det vara så att naturvetaren är oberoende av kön eftersom man kanske föds med ett naturvetenskapligt sätt att tänka. Eller så disciplineras man till det. Men då riskerar man kanske sin kvinnlighet? Eller, så är det just det kvinnliga som måste tillföras. Och det är bara kvinnor som *kan* tillföra detta. Vad det nu är som ska tillföras. Ett två ett två...

Men problemet med det blir ju då att skillnader mellan könen ges betydelse och upprätthålls, snarare än utmanas och förändras. Och dessutom är det ju inte bara skillnader mellan könen som får mening i naturvetarklassrummet. Vad var det kemilärarna sa? Något om att invandrarflickor som lyckas har en väldigt stark vilja att bli svenskar. Lyckas man i skolan öppnas möjligheter att fly det kulturella arvet, bort från förtryckande fäder. Ungefär så förstod jag henne. *Kulturen*. Ett två ett två...

”Invandrareleverna” har en kultur som hindrar dem att lyckas. Det talet finns bland eleverna också. ”Invandrarna *borde* ju vara söligare.” Invandrarelevernas föräldrar kan inte hjälpa dem med skolarbetet. ”Dom är

kanske uppfostrade på ett annat sätt.” Alla dessa föreställningar om egenskaperna hos ”dom andra”. Ett två ett två...

Som en av naturvetareleverna sa: ”Man ser på pojkar på ett annat sätt. Om dom lyckas jättebra i natur liksom, då blir man, då har dom det inom sej liksom, det tycker alla då. Men om tjejer är det mer så att, ja okej, dom har kämpat väldigt mycket dom här tre åren.” Ett två ett två...

Talet om vem som är ambitiös och vem som ”har det inom sig” förändras. När invandrarelever lyckas inom naturvetenskapsprogrammet, då blir det plötsligt de som är de ambitiösa och som kämpat väldigt mycket. Och plötsligt beror ”de svenska elevernas” framgångar på att de, liksom, har det inom sig (eller i sin kultur). Ett två ett två...

Vad var det han sa, Amir? Han pratade om att det finns saker i fysik som bara en i hans klass fattar. ”Och han är typ hundratretton procent svensk.” I samma mening lyckas han säga det; det naturvetenskapliga klassrummet – så könat och rasifierat! Ett två ett två...

Där kommer hon igen. Hon, den sorgsna stavgångaren. Men hon har kämpat på hela varvet runt. Ser hon inte lite gladare ut? Det finns mycket att utmana. Och att göra motstånd mot. Ett två ett två...

Eva Nyström

Universitetslektor

Matematik, teknik och naturvetenskap

Umeå universitet

901 87 Umeå

eva.nystrom@educ.umu.se